

biteljev prirodoslovja« in »Aklimatizacije živali in rastlin.«

Marija Dmitrijevna ni vsesvetna učejakinja svoje stroke, kakor se je, na primer, na vsem svetu proslavila s svojim peresom za temni narod, za nevedno ljudstvo gospa Bahmetjeva; Marija Dmitrijevna ni imela vsesvetne nadarjenosti, pač pa je imela vsesvetno ljubezen k prosveti svojega naroda in k vedi majke prirode. K narodni omiki in k skrivnostim prirodnim mikalo jo je srce vse svoje življenje. Kakor smo videli, gmotnih ovir Marija Dmitrijevna ni spoznala, no skusila je mnogo nřavstvenih muk, ktere proizvaja nesoglasje teženj starejših s težnjami mlajših, in ta duševna nesloga je navadno bolj neusmiljena, nego so zapreke raznih unanjih činiteljev. Take težkoče premaguje le pravi poklic in prirodna ljubezen k vedi, taka goreča ljubezen, ktera je čista od vsake budalosti in tudi na bodala kozakov ne leze... Marija Dmitrijevna, na dolgo ti ostaneš svojemu narodu blaga prosvetiteljica, a svojim sorojakinjam živ primer, po čem i kako naj hrepeni njih um in srce...

BREZ DELA.

PO ITALIJANSKEM IZVIRNIKU ADE NEGRI.
PREVEL Ž. L. M.

Raztrgan in ogórel, mož — orjak
Vznesene je postave, —
Ne znam, bil je težak, kovač, vojak,
Obstal bil oblédel v odprtih dúrih :
Brez dela bil je siromak.

»Rad delal bi, krepak sem in močan
In nič mi ni pretežko ;
Ves teden iščem službe dan na dan,
Na vratih vseh sem že potrkal,
A dela iskal sem zaman«.

Ne vem, kdo mu je bil odgovor dal,
Z besedo trpko ga odpravil ;
A mož bolestno je zatrepetal,
In glas iz prs potrih kot ječanje
Oznanjal je brezdanjo žal.

Dejal je : »Oh ne tirajte me proč,
In spomnite se svojcev ;
Britko prebiti revščine je noč
In glada mreti ; spomnite se svojcev,
Ki smrt jih vzela je nekoč !«

In dalje : »Če verujete v Boga,
Ne tirajte me dalje,
Jaz hočem delati, kar roka zná ; —
Potapljenca kdor htel bi zapustiti,
V Bogá pač ne veruje ta !«

Ne vem, kdo mu je bil odgovor dal,
Z besedo trpko ga odpravil.
Omahnil pa je skoraj on do tal,
In brez besed, korakom težkim, trudnim
Svoj pot je spet nadaljeval.

A revežu sledil je moj pogled,
Strmeč za njim v daljavo ;
Kakó po cesti trdi suh in bled
V vročini žgoči je naprej korakal,
Kažoč gladú in jada sled.

Izginol je. Osodo pa moža
Jaz gledala sem v duhu,
Ki moč njegovo nihče ne čisla,
Ki strgan in opešan dalje sope,
Berač, obupnega srcá.

Skoz mesta videla sem in vasi
Korakati ga drzno ;
In pravil je ljudem, kako trpi ;
Zamán. — Neznosnih muk ga skalna teža
Ob cesti kónečno zgrudi.

Prebode bol skeleča mi srcé :
»Odpusti mi, odpusti !«
In iice porosijo mi solzé
Nad vso sramoto in krivico,
Ki jo nedolžniki trpé !

TRENOTKI. NIRVAN.

Utrinki plamena večnega.
Zupančič.

2/XII. 1900.

Po moji duši polje življenje.
In to pljuska ob njo in jo obliva.
A daleč okrog plavajo pene, ki šumé
in se kadé — rodilo jih je bujno življenje.
A sredi iz pen vstaja, kot lahen mu-
selin, Venerá.
Rodila se je iz pen.

2/XII. 1900.

»Ah, kako je kratko to naše življenje«, je vzdihnil nekdo, ko je kvartal.

»Ah, kako je dolgočasno to naše življenje«, je rekla bogata Evica, zevaje po zofi. —

In pod oknom so peljali tata, ki je ukradel kos kruha.

5/XII. 1900.

Voda, voda, nisi li taka, kot so norci. Počasi tečeš, samo lahni valčki se ti snujejo po površju, in na njih se gugljejo solnčni žarki v čolničkih svetlobe, a vsa masa se pomika naprej. A ko si prišla do skal, kdo naj te spozna, tebe razpenjeno, tebe razpršeno. Togotna si, kot koketna razvajenka. In v mavrico se razstavlja poslanci početnika življenja, ko odletavaš od skal, od njihovih satiričnih zob, ki štrle kvišku in te gledajo, ki hropeš. A druge so se potuhnile, potegnile glave k sebi in ti grmiš jezno čeznje in se razkuhavaš v skritih tolmunih in peniš, kot ustne pobesnelega pijanca.

Voda, gledal sem te in se uzrl po norcih. Ej, kako lepo so se smehljali, in kako »vodene« so jim bile oči. Ti si se zrcalila v njih, tvoj princip: plitkost, tvoja barva.

In razpenili so se in razburkali. Kako so jim šli nervozni prsti, penila se jim usta, bliskale se oči. Tok njihove duše se je prevalil čez skale in se razpenil in razburkal.

Kateri vzrok je vzel njim trdno oporo in tebi, da tečete brez svoje volje, brez cilja in zavednosti? — — —

Voda, nisi ti ženska? Kako krasno se odseva v tebi breg, nebo, kako fine črtice in jasne barve! Kadar si mirna, kadar si se prilegla svoji posodi. Da, človek misli, da si je našel svet, ki je šel skoz tebe in se polepšal. In hrepeneča nam se je roka stegnila, in prsti so zagrabili tebe, voda, ki te ni nič med njimi ostalo. In zavalovala si, in slika je izginila.

O, ve, žene, ki ste mi obečale polepšan svet, s svojo čisto dušo! O, jaz norec, ki sem stegnil svoje hrepenenje in hotel užiti ta vaš svet, uiti svojemu v vašega polepšanega! Dotakniti sem se hotel vaše duše, in zavalovala je, in med prsti mi ni ostalo nič, prav nič. Na koncu prstov so mi ostale kapljice, in mraz me je spreletel. Ve ste me varale, samo odsevati ste se pustile svetu v sebi, da me privabite, a potem ste me hotele pogoltniti, in sveta ni bilo v vas. — —

Voda, jaz te ljubim. Tako gladka si, svetla, in ribe plavajo po tebi, in trava se priklanja, in ptice se zibljejo na nji. Kako si intimna, ko žuboriš med dvema rušama, ko da poješ anakreontsko pesen. In nad tabo brenče komarji, in gizdavi mahovi po skalah se ogledujejo v tebi, kot da delajo toaleta za sestanke. Mušice se svetijo s svojimi krili, in odpadlo listje se vozi po malih tolmunčkih, ki so se naredili pod velikimi kamni, in bistre ribice se bojujejo s konservativnimi raki, a debelovke žabe jih nadzorujejo, kot stare tašče.

In kadar si se razpršila in dvignila kvišku, kot se skuša iz telesa dvigniti naš duh, ko je okusil ljubezen! Ali pasti je treba nazaj. Ali ipak se je zablestela mavrica, ki jo je postavil Jehova v znamenje zveze z nami. Ne more ni mene, ni tebe, voda, izvzeti izven zakonov, ali mavrica zasije; pokazal je, da mu je všeč ljubezen. Da, moč te meče kvišku, in kaj ni ljubezen najplemenitejša in najvzvišenejša moč?

Ah, voda, jaz se te bojim. Ne spoznam te, zaviješ se mi v grozno temnost, in jaz te sovražim, ker se te bojim. Da, bojim se te, če gledam v sive globočine, katerih ne more prodreti oko. Samo prostor, napolnjen s tvojo neprijemljivostjo. Solnce posije nate, blesk te spreleti, nebo se progleda v tebi, ali za hip, vizija izgine, in zopet one umorne globočine. Samo tema sedi na tebi, in veše plešejo po nji.

A ostalo požira gostota tvoje strahote in požira.

Glej, voda, samo malo, malo sem višje od tebe. Nič mi ne moreš. — — O, ali poznam ta potuhnjeni pogled. Maščuješ se nad temi, ki jih dosežeš. Kako bi me pogoltnila, ko bi padel vate! Kaka slast bi ti me bila zaliti! Kaj ne? O, vem to, in zato te sovražim.

Voda, midva sva taka, kakor nervozen zakonski par, ki ne more narazen. Nekaj časa se si smejeta, nekaj časa se grizeta in otepata od bolečin okrog sebe. A zakon ju veže, veže. Kaj nisva tudi midva taka? Smeješ se mi, in meni drhti srce, ko vidim tvojo neprisiljeno krasoto, a za hip se križata najina pogleda, tvoj potuhnen in ironičen, moj plah in sovražen.

Kaj bi ti rekla na tó, voda? Kaj nisva iste gore list? Nisva li samo druga oblika istega principa?

Kakor si mogočna, toda se li moreš dvigniti? Ne, ne moreš se. Hrepeneče se ti dvigajo hlapi proti solncu, a zemlja jih hoče nazaj, in tebi nakazuje obliko, in ti se ji prilagodiš, ko dete materinem naročju. In kje je meja med tabo in zemljo? Bi jo mogel kdo določiti? Ne siliš li vedno vanjo, čeprav tečeš naprej?

In se li more moj duh dvigniti iz telesa? Ne, prilagoditi se mu mora. In kje je meja med obema? Ne vem. Močen duh razjeda slabo telo, a močno telo osurovlja slabo dušo. Čeprav se dviga hrepenenje od duha, telo duha ne pusti. Dež se vsipa vate nazaj, voda, kot da jočejo hlapi tvoji, da se ne morejo dvigniti, oplemeniti. Hrepenenje se vrača v dušo kot presenečenje, ki pouzroča nje katastrofe.

Glej, voda, mi dva sva jedno, samo druga oblika istega gospoda. — —

Torej, zdravo, dragi H₂ O! — — —

15/XII. 1900.

Nastanila sta se drug poleg drugega Apolo in Bah.

Apolo je odprl ljudsko knjižnico, Bah gostilno. — —

In čez šest tednov so bili na knjižnici sodnijski pečati, in tudi Apolona samega so zarubili.

In Bah je kupil knjižnico in Apolona; knjižnico je napolnil s sodovi, a Apolona je postavil za peč, češ, brez umetnosti dandanes ne gre pač več.

16/VII. 1901.

Zaspal sem.

Prične se mi sanjati. Kaj se mlademu človeku to vsega ne sanja!

Postal sem mož velike slave in majhnega želodca.

Ko hodim tako na dobro srečo sempatje po mestu, se vstavim pred izložbo največje knjigotržnice, katere vrata so bila odprta.

Poslušal sem, kako ponuja prodajalec elegantno vezano izdajo mojih spisov, ki je zagledala beli dan mojemu želodcu v prid. —

»Ah, oprostite, ne čitam tako nič, imam sploh knjig, da se mi valjajo po vseh kotih. In na vse zadnje, človek sam tudi ne more vsemu kaj. — —

In to je bil tisti, ki je dal po moji smrti za neke moje pošvedrane copate 500 kron, ker sem malo stvari zapustil, da so se ljudje zanje stepli.

In potem so mi postavili mramornat spomenik.

Moja sestradana duša je gledala vse to iz slepih lin, in ravno, ko se je spustil zastor raz spomenika, sem padel s postelje in se na srečo probudil. — —

Na to sem pa šel na grob Kettejev in Murnov molit in plačat eno mašo za njuni grešni duši. — —

19/V. 1901.

Ženiji niso tu v zabavo mase, temveč zato, da uživajo v medsebojnem spoznavanju in razumevanju.

19/V. 1901.

Videl sem jo pred par dnevi prvi-krat in menda tudi zadnjikrat. Mož je moral biti oni, ki jo je spremljal v črni obleki, in mati postarna dama v čipkastih krilih.

Srečam takih ljudij na stotine, in ie slučajno sem pogledal po njih in ostrmel. Samo za hip me je pogledalo z bledega, venečega obraza dvoje očij; banalen je bil ta pogled, ali skozi je šinil žarek, ki je pretrgal to zaveso in mi pokazal celo življenje, tragiko neznatne duše.

Samo kratek pogled, prvi in tudi zadnji, ali nisem se niti več ozrl za njo. Čemu neki gledati banalno telo, ko sem videl celo dušo. Usrkal sem njeni pogled, njeno visoko pesen ženske tragike.

Banalen in pohoten je bil pogled, ali skozenj je posijal žarek zavesti — propadanja.

Žena in zavest, da se stara, da ji telo propada, tako še koprneče, mogoče nikdar zares zadovoljeno srce, in prve neizbrisljive gubice v obrazu! Narava, kaj nisi malo grozna?

In občutil sem brezkončno usmiljenje s to nesrečno krvjo.

19/V. 1901.

V dolgem polumescu se je krivil korzo. Na jedni strani kaos podbojev od prodajalnic, na drugi strani zavijajoča se perspektiva sivih, plakajočih poslopij, izgublajočih se za podboji. In noč je padala lahno, kot koprena na zastarel obraz.

V prečni ulici je igrala godba. In glasovi so poletavali, se vili in švigali okrog svetilk, med množico, se vzdigovali ob oknih, pogledovali v salone in buduarje in hrepenече umirali pod nebom.

A po asfaltu so se čuli pridušeni koraki brezbrojnih šetalcev. Temne silhuete možkih postav so se potapljale v temno noč, a svetle toalete dam so se posvetlikavale iz nje, prihajale mimo in izginjale.

Poleg nemškega Grethena se je čula germanska aroganca, poleg ščebetanja krasnih laških ustnic je hodila v frak preoblečena fakinaža.

In mešala se je tu kipeča moč mladosti s tragiko umiranja, ljubezen je dehtela od prs in oblih rok, se objemala z zvoki glazbe in plula v srca tistih, kjer je samo sebe končala, vzbujala tam spomine in nespelnjiva hrepenenja.

Skozi prečne ulice se je posvetlikavalo morje, kot z ironijo napolnjena mizernost človeškega rodu.

In duh mi je zletel za par stotisočletij naprej. Led in led, in gluha tišina bo pravila svojim otrokom zgodbe preteklih dnij, o nekem človeškem rodu, ki je tu dihal, žvel, koprnel, upal in umrl. — —

A med tem so ljudje šetali in šetali. In pršilo je iz njih življenje, strujila gorkota, se ulegala na prsa, kot velika oprostna molitev nesrečnih otrok k Jehovi.

Zrak je bil poltno topel in polu mislij.

Maj je plul po njem. —

A ljudje so hodili in hodili. Iz starega mesta je bilo čuti harmoniko in otožno petje »nižjega« ljudstva. A tu je hodila gospoda in trgovci in sartorelle. A vsi so bili ljudje, vsi polni koprnenja v svoji tragiki. — —

Izza guvernerjeve palače se je pa pripeljal mesec in pogledaval skozi ciprese na morje.

18/VIII. 1901.

Lepota je potencirana stran telesnosti, dobro je potencirana stran duha.

NEODKRIT OTOK.

SPISAL FRANÇOIS DE NINON, PREVEL ROK DROFENIK. LJUBLJANA.

Faleres je vstopivši v sobo kontre-admirala pozdravil vojaški in stopal proti pisalni mizi, kjer je postal. Preko glave